

Europe on the Road to the Third Stage of EMU: recent evidence

Θ. ΠΕΛΑΓΙΔΗΣ*

Το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα εκπονήθηκε με τη χρηματική υποστήριξη του NATO κατά το Ακαδημαϊκό έτος 1995-96 στο Center for European Studies του Harvard University. Αποτελέσει τη μεταδιδακτορική έρευνα του υπογράφοντος, η οποία μάλιστα είχε ξεκινήσει πριν από δύο χρόνια στο ίδιο Πανεπιστήμιο και με θέμα τότε την αποτίμηση των οικονομικών πολιτικών που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1990-1993.

Κατά τη διάρκεια της εκπόνησεως της ερευνητικής αυτής εργασίας, κομμάτια της παρουσιάστηκαν σε διαλέξεις που έδωσε ο συγγραφέας στα Πανεπιστήμια Harvard, Tufts και Connecticut των ΗΠΑ, ενώ αναμένεται, κάποια απ' αυτά, να εκδοθούν σε δύο -προς το παρόν- επιστημονικά περιοδικά που ήδη αποδέχθηκαν τη δημοσίευσή τους: στο *International Review of Economics and Business* και στο *Cahiers Economiques de Bruxelles*.

Η έρευνα επικεντρώνεται στην προσπάθεια της ΕΕ να καθιερώσει κοινό νόμισμα προχωρώντας στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ. Αναλύεται η πορεία των επιμέρους χωρών, τόσο ως προς την επίτευξη των κριτηρίων

* Θεόδωρος Πελαγίδης, P.D. Fellow, Center for European Studies, Harvard University.

σύγκλισης, όσο και προς τον τελικό στόχο. Για την αξιολόγηση της βιωσιμότητας του σχεδίου της ONE χρησιμοποιούνται κατ'αρχήν τα κριτήρια της θεωρίας της Άριστης Συναλλαγματικής Ζώνης (Optimum Currency Area). Ακόμη, οικονομικές πολιτικές προσαρμογής (adjustment policies), οι οποίες εφαρμόζονται στις επιμέρους χώρες της ΕΕ προς επίτευξη των κριτηρίων σύγκλισης της Συνθήκης του Μάαστριχτ, αξιολογούνται. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην διατύπωση πολιτικών οι οποίες, κατά τη γνώμη του συγγραφέα, ενδείκνυνται ώστε να μην οδηγηθεί το όλο σχέδιο της ONE σε αποτυχία. Ιδιαίτερα η έρευνα επικεντρώνεται στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου οι οποίες εμφανίζουν σημαντικές δυσκολίες σταθεροποίησης των οικονομιών τους και προσαρμογής στις δομές και τα οικονομικά μεγέθη των ανεπτυγμένων Ευρωπαϊκών χωρών του Βορρά.

Στα πλαίσια της "Optimum Currency Area" θεωρίας, αναπτύσσονται τα κριτήρια καθιέρωσης "κοινού νομίσματος" για μια ομάδα χωρών, όπως ακριβώς έχουν διατυπωθεί στο παρελθόν από τους J. Meade, R. Mundell, R. Mc Kinnon και P. Kenen. Σύμφωνα με τα κριτήρια αυτά και χρησιμοποιώντας πρόσφατα στατιστικά στοιχεία και μεγέθη, επιβεβαιώνονται τα ακόλουθα.

Σύμφωνα με το κριτήριο της "συμμετρίας-ασυμμετρίας" των "διαταράξεων της ζήτησης", διαπιστώνεται ο διαχωρισμός της ΕΕ σε δύο ομάδες χωρών: ένας "σκληρός πηρύνας" των χωρών της Βορείου Ευρώπης από τη μία, ενώ από την άλλη, οι χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, με την προσθήκη της Ιρλανδίας. Η δε αναλογία απασχόλησης στους τρεις τομείς της οικονομίας -για κάθε επιμέρους χώρα- επιβεβαιώνει τον ίδιο τον παραπάνω διαχωρισμό, αφού γίνεται φανερή η διαφορετικότητα στις δομές παραγωγής και ζήτησης ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ. Σε τέτοιες περιπτώσεις "ασυμμετρίας", όπου οι διαταράξεις της ζήτησης (demand disturbances) είναι δυνατόν να προκαλέσουν σε συγκεκριμένες περιοχές αρνητικά φαινόμενα, η θεωρία "προσφέρει" ως αντίδοτο την κινητικότητα εργασίας και κεφαλαίου ανάμεσα στις περιφέρειες/χώρες ώστε ν'αποζημιώνονται αυτές που πλήττονται με υψηλά ποσοστά ανεργίας και αποβιομηχάνιση. Σε αντίθεση προς την περίπτωση των ΗΠΑ όπου ο δείκτης κινητικότητας είναι υψηλός, στην ΕΕ τα στοιχεία αποκαλύπτουν ότι η κινητικότητα κεφαλαίου και εργασίας ανάμεσα στις χώρες προσεγγίζει μόλις το 1% (του συνολικού εργατικού δυναμικού και των συνολικών επενδεδυμένων κεφαλαίων). Μάλιστα, στην περίπτωση της κινητικότητας κεφαλαίου, αυτή, όχι μόνο φαίνεται να βαίνει μειούμενη, αλλά και να συγκεντρώνεται προς τους πόλους ανάπτυξης της Βορείου Ευρώπης αντί για τις oligότερο ανεπτυγμένες περιοχές του Ευρωπαϊκού Νότου.

Στην έρευνα διαπιστώνεται επίσης ότι η εξειδίκευση (καταμερισμός εργασίας) στην οποία οδηγεί τις επιμέρους χώρες/περιφέρειες η ενιαία Ευρωπαϊκή αγορά και το ελεύθερο εμπόριο, έρχεται σε θεμελιώδη θεωρητική αντίφαση με την καθιέρωση κοινού νομίσματος, καθώς το κυριότερο εργαλείο αντιμετώπισης της “ασυμμετρίας”, δηλαδή η δυνατότητα των επιμέρους χωρών να ασκήσουν συναλλαγματική πολιτική καταργείται, με αποτέλεσμα χώρες και/ή περιφέρειες που πλήττονται από διαταράξεις της ζήτησης (demand disturbances) να καταδικάζονται σε μαρασμό.

Στην έρευνα διαπιστώνεται επίσης η μέχρι σήμερα πλήρης κυριαρχία του δολλαρίου στις διεθνείς συναλλαγές, σε αντίθεση με το Ευρωπαϊκό νόμισμα. Διερευνώνται επίσης προβλήματα που θα προκύψουν από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και που, σύμφωνα με την έρευνα, αφορούν την απώλεια του πολύ σημαντικού για τις αδύνατες οικονομίες της ΕΕ, εσόδου του “εκδοτικού προνομίου”. Επισημαίνονται ακόμη οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης και η συνακόλουθη σκληρή αντιπληθωριστική πολιτική που συνήθως συνοδεύουν την πλήρη ανεξαρτησία μιας Κεντρικής Τράπεζας.

Αναλύεται ακόμη η οικονομική δράση της Γερμανίας, της ηγεμονικής οικονομικής δύναμης μέσα στην ΕΕ σήμερα. Υποστηρίζεται ότι η ύψωση των γερμανικών επιτοκίων και η ανάλωση κεφαλαίων για τη Γερμανική ενοποίηση, επέτεινε τις αντιφάσεις της ΟΝΕ και όξυνε την κρίση στις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ.

Αναπτύσσεται επιχειρηματολογία η οποία αναδεικνύει την αντιφατικότητα των κριτηρίων σύγκλισης του Μάαστριχτ. Για παράδειγμα, υψηλό ασφάλιστρο επιτοκίου για τα “αδύναμα νομίσματα” (soft currencies) οδηγεί μεν σε σταθερότητα ισοτιμιών των επιμέρους νομισμάτων όπως ορίζει το σχετικό κριτήριο σύγκλισης (+/-2,25%), αλλά από την άλλη, διαφοροποιεί τις τιμές κεφαλαίου στα επιμέρους κράτη, ενώ επιπροσθέτως εκτοξεύει το δημόσιο χρέος (ως % του ΑΕΠ) μακριά από το όριο του σχετικού κριτηρίου σύγκλισης (60%). Αποκλίσεις όμως έχουμε και σ’ άλλα οικονομικά μεγέθη που αφορούν κυρίως τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και περιφέρειες όπως υψηλή ανεργία, επιδείνωση εμπορικού ισοζυγίου, στασιμότητα ή και συρρίκνωση βιομηχανικής παραγωγής κτλ.

Στην έρευνα γίνεται προσπάθεια να διατυπωθούν μέτρα πολιτικής που θα ανατρέπουν το δυσμενές κλίμα που διαμορφώνεται σε βάρος της Ευρώπης και που κατά τον συγγραφέα οφείλεται βασικά στην ανυπαρξία πολιτικής βούλησης για μια πραγματική Ευρωπαϊκή ενοποίηση και για σεβασμό σε βασικά θεωρητικά διδάγματα της οικονομικής θεωρίας. Συνοπτικά τα μέτρα που προτείνονται είναι τα εξής:

- Εγκατάλειψη των -ενιαίων για όλες τις χώρες- κριτηρίων σύγκλισης. Δυνατότητα άσκησης ευέλικτης συναλλαγματικής πολιτικής για τη σταθεροποίηση των οικονομικών μεγεθών των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών στο δρόμο για την ΟΝΕ.
- Γενναία αύξηση -πενταπλασιασμός τουλάχιστον- του προϋπολογισμού της ΕΕ, στα πρότυπα των ΗΠΑ.
- Tobin tax για τις βραχυχρόνιες κερδοσκοπικές κινήσεις κεφαλαίων.
- Αυτόματες μεταφορές πόρων σε περιοχές υψηλής ανεργίας.
- Ευρωπαϊκό ταμείο για την αντιμετώπιση κερδοσκοπικών επιθέσεων στα αδύναμα νομίσματα.
- Ενιαία φορολόγηση κεφαλαίου σ'όλη την ΕΕ έτσι ώστε τα κεφάλαια να μην συγκεντρώνονται σε ανεπτυγμένες περιοχές οι οποίες έχουν και την οικονομική δυνατότητα να προσφέρουν χαμηλή φορολογία.
- Αυτόματη αναδιανομή εισοδήματος σε ποσοστό 30% -μέσω ομοσπονδιακού προϋπολογισμού-, στις περιοχές που πλήττονται.
- Εντατικοποίηση της συνεργασίας των κρατών μελών σε θέματα πολιτικής, πολιτισμού, θεσμών, εξωτερικής πολιτικής κτλ. με τελικό στόχο την αύξηση της κινητικότητας εργασίας.
- Ομοσπονδιακός προϋπολογισμός πρέπει να συνοδεύσει την καθιέρωση του κοινού νομίσματος.

Αυτονόητο ότι για τα παραπάνω χρειάζεται ανάλογη πολιτική βούληση η οποία μάλλον απουσιάζει επί του παρόντος.